

İSMAİL KÜPELİ

TÜRKİYE DİKTATÖRLÜK TEHDİTİ ALTINDA

BAŞKANLIK SİSTEMİ VE DEMOKRASİ KİSVESİNİN ARDINDAKİLER – HALK, ANAYASA DEĞİŞİKLİĞİ REFERANDUMU ARACILIĞIYLA DEMOKRASİYİ ORTADAN KALDIRACAK

Türkiye bir dönüm noktasında. 16 Nisan 2017 tarihinde Türkiye'ye başkanlık sisteminin getirilmesi için gerçekleştirilecek referandum sonucunda, demokrasinin ortadan kaldırılıp yerine bir diktatörlüğün kurulup kurulmayacağına karar verilecek. Türk başkanlık sisteminde ne güçler ayrılığı ne de rakip güç odakları ve kurumların mevcudiyetiyle diktatörlüğü önleyebilecek bir sistem öngörülüyor. Türkiye'deki referanduma yönelik anketler yarışın başa baş geçeceğini, her iki tarafın da verilecek her oy için savaşmak durumunda olduğunu haber veriyor. Bu açıdan Almanya'daki Türk seçmenlerin verecekleri oylar seçimin sonucunu etkileyebilir. Türkiye'nin iktidar partisi AKP de buna güveniyor: Almanya Türklerinin yaklaşık yüzde 60'lık kesimini oluşturan taraftarlarının başkanlık sistemi lehine oy vereceğini ümit ediyor.

AKP POLİTİKASININ SÜREKLİLİĞİ

Recep Tayyip Erdoğan'ın ve Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP) yürüttüğü politika başından bu yana iktidarın nasıl ele geçirileceği ve nasıl korunacağı sorularını hedef aldı. Erdoğan ve partisi AKP'nin bu anlamda diğer politikacı ve partilerden fazla bir farkı olmadı. Ancak politikanın demokratik aktörlerinden farklı olarak, 2002 yılında tek başına iktidara gelmelerinden bu yana iktidarlarını demokratik olmayan ve hukuk devletine aykırı yöntemlerle de güvence altına almaya odaklandılar.¹

Bu yaklaşımın merkezinde ilk olarak, geçen zaman içerisinde AKP tarafından devlet düşmanı ilan edilen islamcı Gülen hareketiyle birlikte devlet kadrolarına sızılması vardı. 2002 ile 2007 yılları arasında iktidarın el altından güvence altına alındığı bu ilk evrenin ardından, AKP muhaliflerini hukuk sisteminin politik istismarı yoluyla devre dışı bırakma çabasına girişti. İlk baskı dalgası 2007 yılından itibaren Kemalist ve laik-ulusalcı politikacılar, ordu mensupları, aydınlar ve gazetecileri vurdu; AKP yönetimine karşı bir darbe hazırlığıyla suçlandılar. Bu baskı dalgası AKP ve Gülen yandaşlarının hukuk ve emniyet kadrolarında edindikleri güce dayanıyor ve ondan destek alıyor. İkinci ve çok daha büyük olan dalga ise 2009 yılında KCK davası² olarak anılan dava kapsamında Kürt, Kürt yanlısı ve solcu aktörleri hedef aldı.

Bu baskılar yoluyla AKP yönetimi 2007 ile 2013 yılları arasındaki süre içerisinde muhaliflerini başarılı bir şekilde susturdu. Bütün enerji mahkemedeki savunmalara harcadığından ve muhalif çalışma yapılamadığından, hükümet politik gün-

demi belirleyebiliyor ve muhalefeti tamamen savunmaya dayalı bir role itiyordu.

Bu yıllarda AKP hükümetinin stratejisi, şekli demokrasi kurallarına doğrudan dokunmamak, ancak mevcut devlet kadrolarını kendi adamlarıyla ele geçirmek yönündeydi. Muhalefete yönelik baskılar da yasalar çerçevesinde gerçekleşmeliydi. Gelgelelim, sahte deliller gösteriliyor ve bir dayanağı olmayan iddianameler hazırlanıyordu. Buna rağmen politik sistemin esasına ve anayasaya büyük oranda dokunulmuyordu. 2010 yılındaki anayasa değişikliği de otoriter olmaktan ziyade demokratik bir yönelime sahipti. Sadece bir parti kapatma davası açmaktaki yargı yetkisi başsavcılıktan meclise geçmişti. Bu yolla AKP, kendi partisine karşı böyle bir dava açılmasının neredeyse imkansız hale gelmesini sağladı. 2008 yılında dönemin başsavcısı Abdurrahman Yalçınkaya'nın AKP'nin kapatılması talebi, Anayasa Mahkemesi tarafından çok az bir oy farkıyla reddedilmişti.

2002 ve 2011 yılları arasındaki üç parlamento seçiminde de, AKP en büyük güç olarak kendi lehine karar verdi ve muhtemelen politik stratejisini (anayasa ve politik sistem çerçevesinde hareket etme, muhalefetin farklı kısımlarına yönelik sınırlı politik baskı, devlet kadrolarının iktidar partisi yandaşlarıyla işgal edilmesiyle elde edilen seçim zaferleri) daha yıllarca muhafaza edecekti. Ancak 2013 yılı yazında Gezi protestolarının patlak vermesi, AKP'ye toplumda kontrol altına alamadığı ve iktidarını tehlike altına sokan bir direnişin mevcut olduğunu açıkça gösterdi.

Meclisteki muhalefet büyük oranda susturulmuşken meclisin dışında, sokaklarda gerçekleşen protestolar, önceden hesaplanamaz bir dinamiğin gelişmesini sağladılar. Hükümetin hareketi bölme veya kanallandırmaya çabaları başarısızlığa uğradı. Protestoların önü ağır şiddet kullanılarak kesildi.

AKP'nin Gezi'den çıkardığı sonuç, devlet kadrolarında yeniden yapılanmaya gidilmesi ve iktidarın korunması yolunda hukuki çerçevenin genişletilmesi gerektiği idi: Güvenlik kanunları bu doğrultuda sertleştirildi, polise protestoculara karşı daha geniş yetkiler verildi ve telekomünikasyon kanunları değiştirilerek sosyal ağlar daha ağır şekilde sansürlendi ve kullanıcılarının takip edilebilmesi sağlandı.

İç ve güvenlik politikalarındaki bu değişikliklere rağmen AKP başta mevcut politik sistemin temellerinden uzaklaşmadı. Ancak Erdoğan'ın 2014 yılı Ağustos ayında oyların yüzde 52'sini alarak cumhurbaşkanı seçilmesiyle birlikte, hükümet o ana kadar parlamento sistemini sorgulamaya başladı: Sistem yetersizdi, Türkiye zorlu bir tarihi süreçten geçiyordu ve hem iç hem de dış düşmanların tehditi altındaydı. Böyle bir zamanda güçlü ve istikrarlı bir politik yönetime gerek vardı ve bunu gerçekleştirmek parlamento sistemi kapsamında mümkün değildi. Bunun yerine politik gücü tek bir makamda toplayan başkanlık sistemi getirilmeliydi.

Başkanlık sistemi fikri önce bir parola, iktidarın daha güçlü şekilde tek yerde toplanmasını talep eden bir slogan olarak algılandı. Bu fikrin yakın zamanda uygulamaya geçmesi, parlamento sisteminin başkanlık sistemi yönünde değiştirilmesine ne meclisten ne de halktan yeterince destek gelmediğinden imkansız görünüyordu. Meclisteki bütün partiler başkanlık sistemine karşıydı. AKP saflarından gelen onay da, cumhurbaşkanı Erdoğan'a ve onun politik projelerine genel olarak duyulan sadakate dayanıyordu daha çok. Fikrin kendisine de partideki herkes ikna olmamıştı. Ayrıca AKP'den gelecek oylar tek başlarına, bir Anayasa değişikliği için gerekli olan üçte ikilik meclis çoğunluğunu sağlamaya yetmiyordu.

Nihayetinde 2015 yılı Haziran ayında gerçekleşen parlamento seçimlerinin sonuçları, başkanlık sisteminin gelmesine yönelik beklentileri azalttı. Solcu ve Kürt yanlısı Halkların Demokratik Partisi'nin (HDP) „Seni başkan yaptırmayacağız“ seçim sloganı ile beklenmedik bir şekilde meclise girmesiyle birlikte, AKP ilk defa meclisteki çoğunluğunu kaybetti.

Böylelikle Türkiye'nin genel politik durumunda radikal bir değişiklik olmadığı sürece başkanlık sistemini getirmek için meclis yolunun kapalı kalacağı AKP açısından belli oldu. Bu radikal değişiklik 2015 yılı Temmuz ayında Kürt PKK'ya yönelik savaşın yeniden alevlenmesiyle geldi. AKP bu fırsatı, bir yandan HDP'yi Kürt halkın sivil sesi olarak marjinalize etmek, erken seçim kararı almak ve 2015 yılı Kasım ayında meclis çoğunluğunu yeniden ele geçirmek için kullandı. Diğer yandan bu savaş, AKP ve daha önceleri AKP yönetimini Kürt güçlerine karşı sözde ılımlı politikaları nedeniyle eleştiren ve Kürt sorununa karşı askeri bir çözüm talebinde bulunan aşırı ulusalcı muhalefet partisi MHP'yi birbirine yakınlığına soktu. AKP ve MHP arasındaki yakınlaşma, 2016 kışında MHP yönetiminin AKP hükümetine, başkanlık sisteminin getirilmesi konusunda destek sözü vermesiyle sonuçlandı. Ancak MHP'den kazanılan oylar da AKP'ye anayasa değişikliği için gerekli olan üçte ikilik çoğunluğu sağlamaya yetmedi. Ama anayasada değişiklik yapılması amacıyla referanduma gidilmesi için mecliste 330 oy yeterliydi ve böylelikle aynı karar şeklen demokratik olarak mecliste verilebilirdi.

BAŞKANLIK DEMOKRASİSİ Mİ DİKTATÖRLÜK MÜ?

Güçlü ve istikrarlı bir politik yönetime dair muğlak bir fikir, 16 Nisan 2017'de hakkında karar verilecek kapsamlı bir anayasa değişikliğine dönüştü. Başkanlık sistemini savunan ve ona karşı olanlar arasındaki kamuoyu tartışmalarında nadiren anayasada yapılacak somut değişiklikler konu ediliyor. Onun yerine genellemeci değerlendirmeler ağır basıyor. AKP'nin politikacıları başkanlık sisteminin gelmesiyle Türkiye'de terörün sona ereceğini, ekonomik büyümenin geri döneceğini ve Türkiye'nin dünyada hakettiği yere nihayet yeniden kavuşacağını iddia ediyorlar. Muhalefet ise buna karşılık diktatörlük ve faşizmden söz edip geçmişin en karanlık sahnelerinden -ki buna Alman tarihi de dahil- alıntılar yapıyor.

Türk başkanlık sistemiyle ilgili tartışmalar daha terimin kendisinden başlıyor. Başkanlık sistemi taraftarları, ABD veya Fransa gibi dünyadaki bir çok devletin başkanlık sistemine sahip olduğunu öne sürüyorlar. Batının Türkiye konusundaki gerginliğinin anlaşılmasız olduğunu söylüyorlar. Ancak Türkiye'ye gelmesi için uğraşılan başkanlık sistemi ABD'de olduğu gibi bir başkanlık demokrasisi değil. Söz konusu olan başka bir sistem. Başkanlık demokrasisinde devlet başkanı ve parlamento doğrudan halk tarafından seçilir ve her ikisi de sadece halka karşı sorumluluk taşır. Ne devlet başkanı meclis tarafından yerinden indirilebilir ne de meclis devlet başkanı tarafından feshedilebilir. Her iki kurum, kati surette birbirinden bağımsız şekilde çalışır. Bu da yasama ve yürütme arasında keskin bir güç ayrılığı anlamına gelir.

Sadece bu iki temel noktaya bakıldığında bile getirilmeye uğraşılan Türk başkanlık sistemi, bir başkanlık demokrasisinden belirgin şekilde ayrılıyor. Bu sistemde devlet başkanı da meclis de, devlet başkanı ve meclisin birlikte seçilecekleri seçime gidilmesini sağlayabilir, başka şekilde söylersek: Devlet başkanı seçim yönetmeliği aracılığıyla meclisi feshedebilir. Dahası, devlet başkanı meclisteki bir partinin üyesi olabilir ve siyasetçi olarak bu partide rol oynayabilir. Bu şekilde yasama ve yürütme arasındaki güç ayrılığı ortadan kalkar. Yani Türk tipi başkanlık sistemi temsili demokrasinin bilinen kategorilerine uymuyor. Diğer taraftan anayasa değişikliği metni, açıkça bir diktatörlük veya faşizm düzenini önermiyor.

Türk tipi başkanlık sistemi ve başkanlık demokrasisine örnek olarak gösterilen ABD sistemi arasında hemen her alanda farklılıklar mevcut. ABD'de bakanlar devlet başkanı tarafından seçilir ancak senato tarafından onaylanmaları gerekir. Bununla birlikte o kadar çok bakan reddedilir ki devlet başkanının senato ile siyasi uzlaşmaya varması gerekir. Türkiye'de böylesi bir uzlaşmaya gerek kalmıyor çünkü devlet başkanı bakanları kendi başına atayıp, görevden alabiliyor. Diğer kurumların burada ne söz ne de karar hakları var. Bunun da ötesinde Türk modelinde devlet başkanı, diğer siyasi aktörlere veya kurumlara danışmadan veya onların onayını almadan bakanlıkları dilediği gibi değiştirebilecek, yenilerini kurabilecek veya feshedebilecek.

Yargı ve devlet organlarına yönelik yetkiler açısından da iki sistem arasında belirgin farklar var. Örneğin ABD Yüksek Mahkemesinin üyeleri devlet başkanı tarafından senatonun onayıyla atanıyor. Buna karşılık Türkiye devlet başkanı Anayasa Mahkemesinin 15 üyesinden 12'sini kendi kararıyla atayabiliyor³. Bunun için meclisin onayı veya tasdiği gerekmiyor. Anayasa Mahkemesinin sadece üç üyesi meclis tarafından seçiliyor. Bir başka fark da ABD Yüksek Mahkemesi üyelerinin fiilen ömür boyu görev yapmak üzere atanmaları. Bu sayede devlet başkanının, mahkemenin üyelerini değiştirme

imkanları çok kısıtlı. ABD başkanları genellikle bir ya da iki hakim atayabiliyorlar, ancak bu atama için senatonun onayına ihtiyaçları var. Buna karşılık Türk Anayasa Mahkemesi hakimlerinin görev süreleri, devlet başkanı mahkemenin yapısını çok daha hızlı bir şekilde değiştirebilir diye on iki yıl ile sınırlı. ABD’de devlet başkanının, devletin diğer idari mevkilerini işgal etmek için de senatonun onayına ihtiyacı var. Türk tipi modelde ise devlet başkanı burada da tek başına karar verip, atama yapabilecek. Ayrıca atama kurallarını, örneğin hangi mevkilere hangi kişi gruplarının atanabileceğini kararnameleyle keyfi bir şekilde belirleyebiliyor. Böylesi bir yetki ABD başkanlık sisteminde tahayyül edilemez.

Temsili bir demokrasi (başkanlık ya da parlamento sistemi olması farketmez) ile Türk tipi başkanlık sistemi arasındaki can alıcı farklardan biri de devlet bütçesi ile ilgili yönergelerde gizli. Devlet bütçesi konusunda karar verme yetkisi parlamentonun yürütmeye karşı merkezi güç araçlarından birisi. Demokrasilerde yürütmenin devlet bütçesine karar vermek için parlamentoda çoğunluğu sağlaması gerekir, aksi takdirde devlet aygıtının işlemesi sekteye uğrar. ABD başkanlık modelinde devlet başkanı devlet bütçesiyle ilgili olarak kongrenin rızasına ve tasdiğine ihtiyaç duyar. Bu yolla devlet başkanı kongreyle uzlaşmaya varmak zorunda bırakılır ve sınırsız bir yetkiyle yönetemez. Türk tipi başkanlık sisteminde de devlet başkanının parlamentonun onayına ihtiyacı olacak. Ancak bu onay verilmediğinde belirlenmiş olan son bütçe, enflasyona ve artan giderlere uyarlanacak ve parlamento onay verene kadar yeni devlet bütçesinin yerine geçecek. Parlamento böylelikle yürütmeye karşı bu kritik güç aracını fiilen kaybeder. Bu yetki kaybı, anayasa hukukçusu Kemal Gözler’in anayasa değişikliği sonucunda otoriter bir rejimin kurulacağı konusunda uyarıda bulunmasının nedenlerinden biri.⁴

OLAĞANÜSTÜ HALİN NORMAL DURUMA DÖNMESİ

Başkanlık sisteminin getirilmesi, yukarıda belirtilen mali yetkinin dışında yasama yetkisini de fiilen parlamentonun elinden alacak, çünkü devlet başkanı keyfi bir şekilde kanun hükmünde kararname çıkarabilecek. Böylece 2016 yılı Temmuz ayında ilan edilen ve o zamandan bu yana sürekli uzatılan olağanüstü hal yasallaştırılarak normal bir duruma haline getirilebilir. Özellikle de medya kurumlarının, derneklerin, şirketlerin ve eğitim kurumlarının kapatılmaları, 120.000’in üzerinde devlet memurunun görevden alınması ve diğer baskıcı yaptırımlar kararnameler aracılığıyla hayata geçirildiler. Şu anki anayasaya göre bunun için olağanüstü hal ilan edilmesi gerekirken Türk devlet başkanı yeni başkanlık sisteminde böylesi kararnameleri her zaman çıkarabilecek.

Bu açıdan bakıldığında olağanüstü hal ilanı da, başkanlık sisteminin getirme çabaları da AKP’nin şu ana kadarki politikasını istikrarlı bir şekilde devam ettirdiğini gösteriyor: Önce ülkede otoriter yöndeki siyasi bir değişiklik fiilen hızlandırılıyor ve uygulamaya geçiriliyor, ardından şekli demokrasiye uygun olarak meşrulaştırılıyor. Demokratik kurumlar ortadan kaldırılmıyorlar, ancak sadece otokratik bir sistemin şeklen demokratik „vitri“ olarak görev yapıyorlar.

Bu „vitri“ pek çok işlev görüyor. Bir yandan Türkiye bu şekilde Avrupa Birliği (AB) ile sıkı politik, askeri ve ekonomik ilişkilerini korumaya devam edebiliyor. ABD ve AB, Mısır ya da Azerbaycan gibi kendi içinde baskıcı olan ve kendi halkını baskı altında tutan devletlerle iyi ilişkiler yürütebiliyor. Ancak böylesi devletlerin dışarıya demokratik bir görünüm vermeleri ve kurumların yapısı itibarıyla demokrasiyi hatırlatan bir

„vitri“ sunmaları AB’ye yarar sağlıyor. Yüzeydeki bu görünüm, AB’ye, kendisinden demokrasi, insan hakları ve barış temeline dayanan bir „ortak değerler birliği“ olarak söz etmesine duyulan inanılmazlığı azaltma imkanı veriyor.

„ALMANYA TÜRKLERİNİN“ OYLARI İÇİN VERİLEN SAVAŞ

16 Nisan 2017’de gerçekleşecek olan referandumun sonucunu tahmin etmek çok zor. Güncel anketler başa baş geçecek bir mücadelenin habercisi. Hükümetten bağımsız Gezici Araştırma şirketinin 17 Mart 2017’de yaptığı bir anketin sonuçlarına göre oyların yüzde 48,9’u „evet“, yüzde „51,1“i ise „hayır“ yönünde olacak. Anayasa değişikliği ve başkanlık sisteminin getirilmesi için yüzde 50’nin üzerinde oy, yani salt çoğunluk gerekli. Bu nedenle Almanya’da yaşayan Türk seçmenler kilit bir rol oynayabilir ve bu rol AKP’nin lehine olabilir. 2015 yılı Kasım ayında gerçekleşen genel seçimlerde AKP Almanya’da verilen oyların yüzde 59,7’sini aldı.

Bu açıdan AKP yönetiminin ve AKP’nin birlik ve lobi örgütlerinin Almanya ile diğer Avrupa ülkelerinde gerginlik yaratmaya çalışmaları pek şaşırtıcı değil. Türk bakanların seçim kampanyalarındaki performansları ile ilgili çıkarılan tartışmalar da Erdoğan’ın gündelik Nazi karşılaştırmaları ve absürd suçlamaları da Almanya’daki yandaşlarını harekete geçirme ve Almanya ile Avrupa’dan alacağı olabildiğince çok „evet“ oyu ile referandumun kendi lehine sonuçlanmasını sağlama amacını taşıyor.

Ama başkanlık sisteminin karşıtları da „Almanya Türklerinin“ oylarının önemini farkındalar ve başkanlık seçiminin her ihtimalde geleceğini varsayanları, verecekleri „hayır“ oyunun önemli olduğuna ikna etmeye çalışıyorlar. Almanya ve Avrupa, Türk ve Kürt muhalefet için AKP yönetimini görece rahat ve tehlikesiz bir şekilde eleştirebildikleri ilave bir kamusal alan olarak da önem taşıyor. Türkiye’deki hükümeti eleştiren medya çalışanlarının bir kısmı bir süredir Almanya’da çalışıyor. Burada başkanlık sistemine yönelik eleştiriler özgür şekilde ifade edilebilirken, Türkiye’de bu çok da mümkün değil.

DİKTATÖRLÜKTEN ÖNCEKİ SON ÇIKIŞ MI?

Hararetili tartışmalar ve her iki tarafın da referandumun sonucunu ölüm kalım meselesi haline getirdikleri seçim kampanyaları göz önünde tutulduğunda, anayasa değişikliği ile ilgili her makul görüş bir göreceleştirme olarak yanlış anlaşılma tehlikesi taşıyor. Bu daha başkanlık sisteminin kendisinin „doğru“ tanımlanması için verilen ve her iki tarafın da sadece kendi görüşlerine saldırı olarak anlayabildiği mücadelede başlıyor: Başkanlık sistemi diyenler, ne başkanlık demokrasisinden ne de diktatörlükten bahsediyorlar. Kamuoyundaki tartışmalarda böylesi bir üçüncü görüşe yer yok. Tam da böyle bir tartışma alanının açılması için mücadele edenlerin, eleştirel siyaset biliminin görevi olduğu düşünülebilir. Ama bu anlamlı bir yaklaşım değil.

Siyaset bilimi açısından bakıldığında, tartışmaların odağını değiştirmek için referandumun anlamını doğru değerlendirmek çok daha önemli. Biraz abartarak referandumun sonucunun o kadar da belirleyici olmadığını söylemek mümkün. AKP yönetiminin temel yaklaşımına yönelik deneyimler, şu ana kadar ne siyasi ne de hukuki yapıların AKP’ye iktidar yolunda bir engel teşkil etmediğini gösteriyor. Net bir „hayır“ bile eski politik sisteme dönüş anlamına gelmeyecek. AKP yönetiminin, devlet kadrolarından çok yoğun şekilde yararlanılması, medyaya hakimiyet ve iç politikadaki gerginliğe rağmen halkı

„evet“ demeye teşvik edemediği izlenimini edinmesi halinde, ilk etapta bu sonucu kabul edeceği düşünülebilir. AKP yönetiminin bu durumdaki cevabı, olağanüstü halin ve fiili başkanlık sisteminin uzatılması olur. Muhalefetin sonuna kadar susturulduğu ve iç politikadaki gerginliğin, halkın tehdit potansiyeline karşı direnemediği bir hale getirildiği ve sonunda „başkanlık sistemi ya da kaos“ tartışmasıyla zirveye ulaştığı yeni bir evrenin ardından, zaten mevcut olan otokratik sistemin demokrasiye uygun şekilde meşrulaştırılması gelir. Bu da yeni bir referandum ya da AKP ve MHP'nin anayasa değişikliği için yeterli oyu alabilecekleri yeni bir seçim anlamına gelebilir. Yani referandum, diktatörlükten önceki son çıkış olmaktan ziyade onun olağanüstü halin ötesinde yasallaştırılmasının kısa bir süre için gecikmesi anlamına geliyor.

Erdoğan yönetimi altındaki AKP kendini Türkiye'de diktatörlük yönünde derin bir değişikliğe gidilmesine adanmış durumda ve iktidarda olduğu sürece bu projesini sürdürecektir. AKP'nin yeniden az çok özgür seçimlerle görev başına gelen ve başka partilerle koalisyon kurmaya ya da iktidardan barışçı bir şekilde çekilmeye hazır bir meclis partisine dönüşeceğini hayal etmek şimdiki yönetimin şu anki koşulları altında pek mümkün değil. Bu da sivil ve barışçı bir muhalefete yönelik seçenekleri çok kısıtlıyor. Böylesi bir muhalefet böylesi bir sistemde iktidar partisinden kendi imkanlarıyla gelmeyi bekleyemez. Demokrasiye dönüş sadece iktidar partisinden -hangi sebeple olursa olsun- çökmesi ya da üçüncü bir gücün

iktidar partisini yerinden edip diktatörlüğü alt etmesi söz konusu olduğunda düşünülebilir. Tüm bu senaryolarda sivil ve barışçı bir muhalefet ancak diktatörlük sistemi ortadan kaldırıldıktan sonra bir rol oynayabilir.

O zamana değin, kısmen halihazırda kurulmuş ve yakında muhtemelen şeklen demokratik olarak da meşrulaştırılacak olan diktatörlük sisteminin içerisindeki muhalefetin, bu diktatörlüğün şeklen demokratik „vitrin“inin bir parçası olmamaya dikkat etmesi gerekiyor.

İsmail Küpeli siyaset bilimci ve gazetecidir. Nefret mesajları ve tehditler nedeniyle 2016 yılı Şubat ayında sosyal medyadan kısa süreliğine çekilmiştir. Analizlerinin yer aldığı yayınlar arasında, Cumhuriyet gazetesinin eski genel yayın yönetmeni olan ve şu anda Almanya'da sürgünde yaşayan Can Dündar'ın kurucusu olduğu, Almanca ve Türkçe makaleler yayınlayan haber portalı „Özgürüz“ de var. (<https://ozguruz.org/de/ozguruz-de/>).

1 Bkz. Küpeli, İsmail: „Machterhalt um jeden Preis: Die AKP unter Erdoğan setzt in der Türkei weiterhin auf einen autoritären Kurs“, Standpunkte 37/2016 (yayıncı: Rosa-Luxemburg-Stiftung). İndirmek için: www.rosalux.de/publication/42908. **2** Türk devleti 2009'dan bu yana KCK üyesi veya destekçisi olduğu iddia edilen kişilere karşı savaşını giderek sertleşen bir şekilde sürdürüyor. Kürdistan Topuluklar Birliği (Koma Civakên Kurdistan – KCK), PKK ve PKK'ye yakın duran Suriyeli, Iraklı ve İranlı örgütleri birleştiren bir çatı örgütü. Ancak belirleyici güç PKK'nın kendisi olduğundan KCK ile PKK çoğunlukla bir tutuluyor. **3** Türk devlet başkanı şu anki anayasaya ile Anayasa Mahkemesinin 17 üyesinden 14'ünü seçebiliyor. Bu anlamda radikal bir değişiklik tespit etmek mümkün değilken, ABD başkanlık modeli ile arasındaki farklar varlıklarını koruyor. **4** Bkz. Gözler, Kemal: Cumhurbaşkanlığı sistemi mi, başkanlık sistemi mi, yoksa neverland sistemi mi?, 2017, link: www.anayasa.gen.tr/neverland.pdf.

KÜNYE

STANDPUNKTE 5/2017 internet üzerinden ve Rosa-Luxemburg-Vakfı (Rosa-Luxemburg-Stiftung) tarafından çıkarılır
Yayın Sorumlusu: Henning Heine
Franz-Mehring-Platz 1 · 10243 Berlin · www.rosalux.de
ISSN 1867-3171 (Internet)
Basım tarihi: Mart 2017
Çeviri ve düzeltme: Hamide Koyukan (lingua•trans•fair)
Dizgi/Tasarım: MediaService GmbH Druck und Kommunikation